

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 368.023.5

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ БРОКЕРІВ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Костенко Ю.О., канд. техн. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. У статті розглядаються питання дослідження діяльності страхових брокерів та визначення їх ролі на сучасному страховому ринку України.

Ключові слова: страхування, страхові посередники, страховий брокер, страховий ринок.

The abstract. The questions of insurance brokers activity research and a definition of their role in the modern insurance market of Ukraine are considered in the article.

Keywords: insurance, insurance messengers, insurance broker, insurance market.

Постановка проблеми. Процес трансформації української економіки, вимагає особливої уваги до процесів, що відбуваються на фінансовому ринку країни. Одним з важливих елементів фінансового ринку є страховий ринок, бо наявність потреби в страховому захисті і можливість реального її рішення характеризують міру розвитку економіки держави.

Страховий ринок – це сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу. Крім того під страховим ринком слід розуміти сукупність його суб'єктів (страхувальників, страховиків та посередників) і страхових послуг, що є предметом купівлі-продажу [1]. Одним зі шляхів розвитку страхового ринку України у післякризовий період є удосконалення функціонування інституту страхових посередників, а саме страхових брокерів. Страхові брокери з одного боку допомагають страхувальникам вибрати оптимальну пропозицію страхового захисту, з другого розвивати страховикам їхній бізнес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній економічній науці проблеми діяльності страхових брокерів досліджували такі науковці і фахівці, як В.Д. Базилевич, О.І. Барановський, С.С. Осадець, Ф.М. Фурман, Н.М. Внукова, С.В. Слесарук, Ю.О. Махортов, Р.В. Пікус, В.М. Дарков, І.А. Габідулін та інші. Необхідно відзначити, що в працях цих науковців наведені визначення поняття «страховий посередник» і «страховий брокер», встановлено статус страхового брокера на страховому ринку и його місце в системі взаємозв'язку учасників страхового ринку. Значна увага приділена аналізу діяльності страхових брокерів за кордоном з наступною розробкою рекомендацій для використання їх в межах України. Автори визначають, що інститут страхових брокерів має великий потенціал бо страхові брокери сприяють відтворенню конкуренції між страховими компаніями, одночасно стимулюючи розвиток ринок страхових послуг.

Невирішені складові загальної проблеми. Водночас, на наш погляд потребує додаткових досліджень діяльність страхових брокерів у кризовий та післякризовий періоди розвитку страхового ринку України.

Формулювання цілей статі. Метою статті є дослідження діяльності страхових брокерів та визначення їх ролі на сучасному страховому ринку країни.

Викладення основного матеріалу дослідження. Правове поле діяльності страхових брокерів у Європі регулюється Директивою 2020/92/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС від 09.12.2020 р. про страхове посередництво [2]. Діяльність страхових брокерів на страховому ринку України регламентується наступними документами:

– Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» дає: визначення учасників ринку фінансових послуг і посередницьких послуг на цьому ринку [3];

– Закон України «Про страхування» дає: визначення посередницької діяльності у сфері страхування «посередницька діяльність страхових та перестрахових брокерів

у страхуванні та перестраховуванні здійснюється як виключний вид діяльності і може включати консультування, експертно-інформаційні послуги, роботу, пов'язану з підготовкою, укладанням та виконанням (супроводом) договорів страхування (перестраховування), в тому числі щодо врегулювання збитків у частині одержання та перерахування страхових платежів, страхових виплат та страхових відшкодувань за угодою відповідно із страховальником або перестраховальником, інші посередницькі послуги у страхуванні та перестраховуванні за переліком, встановленим Уповноваженим органом»; визначення страхових брокерів «... юридичні особи або фізичні особи, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страховальник. Страхові брокери - фізичні особи, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, не мають права отримувати та перераховувати страхові платежі, страхові виплати та виплати страхового відшкодування» [4];

– Постанова КМУ «Про порядок провадження діяльності страховими посередниками», яка «...регулює порядок провадження діяльності страховими посередниками (страховими агентами і страховими брокерами) - суб'єктами підприємницької діяльності на ринку страхових послуг і спрямоване на посилення захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та громадян під час отримання страхових послуг через страхових посередників» [5];

– «Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів» у якому визначені вимоги до страхових брокерів, які повинні відповідати наступному: бути зареєстрованим як юридична особа чи фізична особа-підприємець; керівники повинні пройти тримісячні кваліфікаційні курси та отримати свідоцтво відповідного зразка; забезпечити гарантії щодо професійної відповідальності відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством України [6]. У разі відповідності цим вимогам, страховий брокер отримує свідоцтво державного зразка та вноситься до Державного реєстру страхових та перестрахових брокерів.

Основні показники діяльності страхових брокерів на страховому ринку України наведені у таблиці 1. За даними Державного реєстру за останні 3 роки кількість брокерів стабілізувалась і складає 60 брокерів. За організаційно-правовою формою з них: 31 товариство з обмеженою відповідальністю, або 52 % від загальної кількості, 14 представництв іноземних брокерів або 23 %, 7 брокерів зареєстрованих у формі приватних підприємств або 12 %, 6 брокерів приватних підприємців або 10 %, 1 закрите (приватне) акціонерне товариство і 1 брокер зареєстрований як дочірнє підприємство які разом склали 3%. Як видно з наведених даних 90 % страхових брокерів створені у формі юридичної особи. Також на ринку досить висока присутність іноземних брокерів – 23 %, що вказує на інтерес до страхового ринку України іноземних фахівців.

Аналіз місця розташування страхових брокерів вказує на міжрегіональну диспропорцію: в Києві та Київській області розташовано 44 брокера, або більше 73 % від загальної кількості, у 6 областях (Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Івано-Франківській, Харківській) по 2 страхових брокера, у 4 областях (Житомирській, Львівській, Ровенській, Хмельницькій) по одному, в інших 15 регіонах - жодного.

У 2006-2011 рр. у розрахунку на одного брокера доводиться у середньому 7 страхових компаній. Інша ситуація у країнах з більшою страховою історією. Так у США на одного страхового брокера доводиться 230 брокерських фірм, у Канаді – 83, у Європі – від 15 до 18 [8].

Суми страхових премії, отриманих за договорами страхування, укладеними за допомогою страхового брокера розпочинаючи з 2007 р. постійно знижується (у 2006 р. вона сягала 58197,45 тис. грн., а у 2009 р. зменшилася до 32742,7 тис. грн.). До чинників, що вплинули на таку тенденцію можна віднести: зменшення кількості страхових брокерів і одночасне збільшення страхових компаній; фінансова криза 2008 р.; зменшення попиту на послуги страхових брокерів (кількість договорів укладених за участю страхових брокерів знизилась з 22692 од. у 2006 р. до 8332 од. у 2010 р.).

Розмір частки комісійної винагороди брокерів у розмірі зібраної премії зріс майже у 2 рази після 2006 р. (2006 р. – 5,1 % у 2007-2011 рр. у межах від 8,5 % до 10,5 %), це вказує на відносну успішність такого виду діяльності.

Доля страхового ринку України у грошовому виразі, що припадає на брокерські послуги досить мала і не перебільшує у 2008 - 2011 рр. 0,2 %. Ще гірша ситуація у роз-

різі питомої ваги договорів страхування, укладених за участю страхового брокера: вона не перебільшує у 2008 - 2011 рр. 0,05 % від кількості договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті. Для порівняння: у США і Канаді страхові брокери обслуговують майже 95 % страхового ринку, в Італії – 92 %, в Німеччині – 87 % [9]. Проведений аналіз вказує на те, що інститут страхового брокерства в нашій країні знаходиться на початку свого розвитку.

Таблиця 1 – Основні показники діяльності страхових брокерів на страховому ринку України (складено за даними [7])

Показники	Роки					
	2006	2007	2008	2009	2010	9 міс. 2011
Кількість страхових брокерів, од.	67	65	57	60	60	60
Кількість страхових компаній, од.	411	446	469	450	456	445
Кількість страхових компаній, що припадають на 1 брокера, од.	6,1	6,9	8,2	7,5	7,6	7,4
Загальна кількість валових страхових премій зібраних на ринку України, тис. грн	13829900	18008200	24008600	20442100	23081700	16430300
Страхові премії, отримані за договорами страхування, укладеними за допомогою страхового брокера, тис. грн	58197,45	47999,18	42311	32742,7	42358	22101,6
Питома вага страхових премій отриманих за допомогою страхового брокера, %	0,42	0,27	0,18	0,16	0,18	0,13
Сума винагороди за надання посередницьких послуг за договорами страхування, укладеними на користь страховальників, тис. грн.	2981,78	4651,03	4495,4	3171	3619	2316,0
Частка комісійної винагороди брокерів у розмірі зібраної премії, %	5,1	9,7	10,6	9,7	8,5	10,5
Кількість договорів страхування, укладених за участю страхового брокера, од.	22692	21987	11925	9690	8332	7307
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, од.	16931429	20179940	22828731	22343235	26340500	21033800
Частка договорів страхування, укладених за участю страхового брокера, %	0,13	0,11	0,05	0,04	0,03	0,03

Аналіз структури договорів страхування, укладених за участю страхових брокерів за формами страхування (табл. 2) вказує на те, що питома вага обов'язкового страхування зростає з 14 % у 2006 р. до 50 % у 2010-2011 рр.

Таблиця 2 – Кількість і структура договорів страхування, укладених за участю страхових брокерів за формами страхування (складено за даними [7])

Показники	Одиниця виміру	Роки					
		2006	2007	2008	2009	2010	9 міс. 2011
Добровільне страхування	од.	19504	14303	7665	5636	3949	3631
	%	86,0	65,1	64,3	58,2	47,4	49,7
Обов'язкове страхування	од.	3188	7684	4257	4048	4379	3676
	%	14,0	34,9	35,7	41,8	52,6	50,3
Разом за формами страхування	од.	22692	21987	11922	9684	8328	7307
	%	100	100	100	100	100	100

Аналіз структури договорів добровільного страхування, укладених за участю страхових брокерів за формами страхування (табл. 3) показує наступне:

- лідером серед добровільного страхування є майнове, але у динаміці його питома вага знизилась з 45 % у 2006 р. до 34 % у 2011 р., одна з причин такої тенденції зменшення кількості кредитів банків і відповідно потреби у страхування заставного майна;

- у 2,5 рази зменшилась частка страхування відповідальності з майже 38 % у 2006 р. до 15 % у 2010 р., а якщо порівняти з даними за 9 міс. 2011 р. ситуація ще гірше (зменшення більше ніж у 6 разів), одним з чинників такої тенденції є зменшення ділової активності, адже такий вид страхування є поширеним під час підписання зобов'язань і договорів;

- одиничними є договори зі страхування життя – тільки 7 за останні шість років, основна причина: це непопулярність такого виду страхування в Україні;

- у період з 2006 р. по 2011 р. майже у 3,5 рази збільшилась питома вага особистого страхування з 17 % до 61 %, напевно ця тенденція пов'язана з розширенням сектору корпоративного страхування, коли корпорації страхують своїх робітників, а процес підбору страхової компанії довіряють страховим брокерам.

Таблиця 3 – Кількість і структура договорів добровільного страхування, укладених за участю страхових брокерів за видами страхування (складено за даними [7])

Рік	Одиниця виміру	Види страхування				Разом
		життя	особисте	майнове	відповідальності	
2006	од.	0	3259	8849	7398	19505
	%	0,00	16,71	45,37	37,93	100,00
2007	од.	2	2845	6082	5374	14303
	%	0,01	19,89	42,52	37,57	100,00
2008	од.	1	2 357	3 337	1 970	7665
	%	0,01	30,75	43,54	25,70	100,00
2009	од.	1	1 611	2 113	1 911	5636
	%	0,02	28,58	37,49	33,91	100,00
2010	од.	1	1 682	1 684	582	3949
	%	0,03	42,59	42,64	14,74	100,00
9 міс. 2011	од.	2	2 200	1 221	208	3631
	%	0,06	60,59	33,63	5,73	100,00

Висновки. За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

- українське законодавство у сфері страхового брокерства можна порівняти з європейським за наступними положеннями: передбачені професійні вимоги до брокерів; діє,

веде Реєстр страхових брокерів і має певні повноваження компетентний орган (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг); передбачені санкції до брокерів; передбачені вимоги до розкриття інформації і порядку укладання договорів. До основних недоліків можна віднести відсутність зобов'язань страхового брокера перед своїми контрагентами щодо надання відповідної інформації та грошового забезпечення брокерської діяльності шляхом страхування професійної відповідальності;

– інститут страхового брокерства в нашій країні знаходиться на початку свого розвитку, це пов'язано з низкою причин (кризові явища в економіці країни, низька культура добровільного страхування, недовіра страхувальників до вітчизняного страхового ринку та страхових брокерів взагалі, екстенсивний розвиток страхових компаній, недостатня професійна компетентність страхових брокерів і т.і.), але як вказує світовий досвід кризові явища сприяють очищенню страхового ринку і відповідному формуванню основ майбутньої роботи для всіх учасників цього ринку.

Література:

1. **Осадець С.С.** Страхування [Текст] : Підручник / С.С. Осадець [та ін.] ; наук. ред. С.С. Осадець ; Київський національний економічний ун-т, Українська фінансово-банківська школа. - К. : КНЕУ, -С. 76.
2. Директива 2020/92/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС від 09.12.2002 р. про страхове посередництво – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a80
3. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-14 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
4. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР зі змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Постанова КМУ «Про порядок провадження діяльності страховими посередниками» від 18.12.1996 р. № 1523 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1523-96-%D0%BF>
6. «Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів» затверджене Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 736 від 28.05.2004 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0801-04>
7. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/1060.html>.
8. Офіційний сайт компанії «Страховий брокер «Дедал» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dedal.ua/company/confidence_without_anxieties/
9. **Махортов Ю.О.** Роль страхових брокерів у розвитку страхового ринку України [Текст] / Ю.О. Махортов, Н.О. Теличко // Економічний вісник Донбасу. -2009. -№ 4(18). –С.122-129.0.

Стаття надійшла: 06.10.2012 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Міщенко В.А.



УДК 303.094.6: 330.143

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕРВАЛЬНОГО ПРОГНОЗУ ДИНАМІКИ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Блага В.В., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. Прогнозування обсягів продажів продукції, а також витрат, цін і прибутку є важливою задачею при плануванні комерційної діяльності підприємства. Тому ця стаття присвячена розгляду теоретичних, методичних та практичних питань використання аналізу в прогнозуванні і максимізації прибутку підприємства.

Ключові слова: аналіз факторів, максимізація прибутку, математичні моделі, оптимізаційна задача, аналіз стійкості, інформаційна система.